

Komparatívne a konkurenčné výhody Slovenska v globálnom obchodnom prostredí¹

Renáta VOKOROKOSOVÁ* – Štefan ČARNICKÝ**

Úvod

Komparatívna výhoda a konkurenčná schopnosť tvoria základ zhodnotenia ekonomického rastu krajiny a exploatacie národných zdrojov, sú istým indikátorom jej krátkodobého i dlhodobého ekonomického vývoja. Sú komplexne rozpracované v najnovších teóriách medzinárodného obchodu a ekonomického rastu, ktoré vychádzajú z nových podmienok a faktorov založených na inováčných, reálnejších, ale aj rozdielnych zdrojoch obchodovania a hospodárskeho rastu v porovnaní s klasickou i neoklasickou teóriou medzinárodného obchodu. Nová teória medzinárodného obchodu je potom založená na existencii rozšíreného transformovaného modelu, ktorý identifikuje intenzitu vplyvu faktorov vonkajšieho prostredia na vývoj v medzinárodnom obchodnom prostredí [2]. Súčasná teória medzinárodného obchodu tak pracuje s pojmami *konkurenčná* a *komparatívna výhoda*. Prvá z nich odráža skôr podmienky dokonalej konkurencie, druhá je založená na moderných faktoroch pôsobiacich v podmienkach nedokonalej konkurencie. Podľa neoklasickej ekonomickej teórie sú to práve komparatívne výhody a konkurenčná schopnosť, ktoré rozhodujú o miere účasti krajín na medzinárodnej del'be práce a dosiahnutej úrovni špecializácie.

S novou teóriou medzinárodného obchodu sa objavuje aj nový pohľad na teóriu konkurenčnej schopnosti a komparatívnej výhody, ktoré v prípade zhodnotenia miery špecializácie krajiny v exporte určitej komoditnej skupiny zohrávajú dôležitú úlohu. Konkurencieschopnosť chápaná ako komparatívna a konkurenčná výhoda sa ako pojem evalvácie obchodných podmienok využíva v širokom meradle, pričom sa stáva predmetom častých teoretických a politických diskusií. Zmerať konkurencieschopnosť krajiny v určitej komoditnej skupine je v skutočnosti veľmi obťažné, alebo priamo nemožné, preto sa možno stretnúť

---

* doc. Ing. Mgr. Renáta VOKOROKOSOVÁ, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta Košice, Katedra marketingu, Tajovského 13, 041 30 Košice; e-mail: vokorokosova@euke.sk

** doc. Ing. Štefan ČARNICKÝ, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta Košice, Katedra manažmentu, Tajovského 13, 041 30 Košice; e-mail: carnicky@dodo.sk

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/9225/02 a VEGA 1/8277/01.

s rozličnými pokusmi o charakterizovanie tohto pojmu. Bázou takýchto výskumov sa stali informácie a údaje získané alebo odhalené z obchodných štatistík ex post za predpokladu existencie vzťahu medzi pozorovateľnými a nepozorovateľnými premennými.

Komparatívnu a konkurenčnú výhodu je potrebné skúmať z hľadiska výroby a obchodu, pričom na pozorovanie kategórie výroby sa využíva napríklad index domácich výrobných nákladov DRC – *Domestic Resource Costs* [3; 11] a index čistej rentability NSP – *Net Social Profitability* [6; 9; 17].

V súvislosti s medzinárodným obchodom sa komparatívna výhoda vzťahuje na výhody spojené s nákladmi na výrobu komodít, no súčasne identifikuje obchodné podmienky podľa rozdielneho vybavenia krajín napríklad výrobnými faktormi, investíciami, technológiou, manažérskymi skúsenosťami, infraštruktúrou a vládnu politikou.

1. Metodológia výskumu komparatívnych výhod

Konkurenčná schopnosť sa v ekonomickej literatúre definuje rôzne. Často sa považuje za istú kombináciu komparatívnych výhod a existujúcich trhových nedokonalostí [14]. Konkurenčnú schopnosť krajiny možno spájať i so schopnosťou produkovať a predávať výrobky na svetovom trhu a dosahovať tak určitú úroveň návratnosti výrobných faktorov. Tie sa napokon porovnávajú s možnými prínosmi dosiahnuteľnými pri využívaní výrobných faktorov na alternatívne činnosti.

V ekonomickej literatúre neexistuje jednotný prístup k zhodnoteniu miery špecializácie a konkurencieschopnosti krajiny v globálnom podnikateľskom prostredí. Najčastejšie sa však toto zhodnotenie dnes sleduje v závislosti od vývoja makroekonomických ukazovateľov, a to predovšetkým tých, ktoré vyjadrujú intenzitu účasti krajiny v medzinárodných hospodárskych vzťahoch, napríklad vývojom:

- platobnej bilancie a jej jednotlivých účtov,
- reálnych výmenných relácií,
- cenových indexov dovozu a vývozu,
- miery produktivity práce,
- svetových indexov klasickej a elektronickej konkurencieschopnosti,
- ukazovateľov odhalených i predpokladaných komparatívnych a konkurenčných výhod.

Súčasný výskum konkurencieschopnosti je založený na využívaní štatistických metód na zhodnotenie odhalených i predpokladaných komparatívnych i konkurenčných výhod [7]. Vo svojich prácach viacerí autori vychádzali z neoklasického modelu a statickej podstaty teórie komparatívnych výhod. Úspešnosť

krajiny v konkurenčnom boji tak podmieňuje výhodnosť obchodovania s inými krajinami a následne sa prejavuje v udržaní a rozšírení jej trhového podielu. Ak sa využíva trhový podiel ako indikátor konkurencieschopnosti, potom možno odvodiť indexy konkurenčnej schopnosti [17]. Autormi komplexného indexu odhalených konkurenčných výhod (RC) sú Vollrath a Vo [15], index odhalených komparatívnych výhod RCA – *Revealed Comparative Advantages* využíval Balassa už v roku 1965 [1].

Teória konkurencieschopnosti v súčasnosti pracuje so širokou škálou indexov komparatívnych výhod. Na zistenie celkových vynaložených nákladov domácich zdrojov na určitú činnosť, ktoré sú potrebné na získanie (úsporu) jednej jednotky devízových prostriedkov, sa využíva napríklad index DRC alebo NSP. Okrem týchto metód je možné pristúpiť k diagnostike i pomocou matice PAM alebo indexu CTB (*Contribution to Trade Balance*).

V predložennom príspevku diagnostikujeme intenzitu miery špecializácie Slovenska v závislosti od hodnôt dosiahnutých výpočtom koeficienta RCA, Michaeľho indexu a indikátora CTB. Každý z nich má svoju špecifickú vypovedaciu schopnosť. Vychádza z rozdielnej klasifikácie komoditných skupín, pričom medzinárodné štatistiky zahraničného obchodu podrobnejšie a komplexnejšie sledujú jednotlivé triedy komodít v porovnaní s údajmi publikovanými Štatistickým úradom SR. S cieľom priblížiť odhalené komparatívne výhody vybraných komoditných skupín zvolených krajín uvádzame dosiahnuté hodnoty indexu špecializácie sledovanej komoditnej skupiny krajiny a jej zodpovedajúce miesto v konkurenčnom prostredí.

2. Indikátory komparatívnych a konkurenčných výhod Slovenskej republiky

V celosvetových štatistikách zahraničného obchodu sa dnes využívajú rôzne empirické analýzy na stanovenie miery zahraničnoobchodnej špecializácie v rôznych komoditných kategóriách (napr. databázy ITC, PC – TAS COMTRADE, UNCTAD). Tieto analýzy sa využívajú na zisťovanie potrebných údajov pre kompilácie napríklad odhalených komparatívnych výhod (RCA) alebo odhalených konkurenčných výhod – indexu RC či indikátora CTB.

Index RCA meria podiel komoditnej skupiny na celkovom vývoze krajiny k podielu komoditnej skupiny na celkovom svetovom exporte. Agregáciou údajov a politickými vplyvmi môže však dochádzať k distorzii meraní odhalených komparatívnych výhod. S tým je spojené riziko, že selekcia určitej úrovne agregovaných údajov by mohla negatívne ovplyvňovať pravdivosť komparatívnych výhod. V tomto príspevku sa sústreďíme na dve rovnice kompilácie RCA.

$$\text{Rovnica} \quad RCA_1 = (X_{ij}/X_i) / (X_{.j}/X_{..}) \quad (1)$$

kde

X_{ij} – export krajiny i v komoditnej skupine j ,

X_i – celkový export krajiny i ,

$X_{.j}$ – svetový export v komoditnej skupine j ,

$X_{..}$ – celkový svetový export.

Rovnicou sa porovnáva miera exportu určitej krajiny v danej komoditnej skupine s celkovým exportným podielom danej krajiny na celkovom svetovom exporte. Ak je podiel danej krajiny na celkovom svetovom exporte v danej komoditnej skupine väčší než podiel danej krajiny na celkovom svetovom exporte všetkých komoditných skupín, potom index $RCA_1 > 1$, čo naznačuje, že v krajine existujú pri exporte danej komoditnej skupiny odhalené komparatívne výhody.

$$\text{Rovnica} \quad RCA_2 = (X_{ij} - M_{ij}) / (X_{ij} + M_{ij}) \quad (2)$$

kde

X_{ij} – export krajiny i v komoditnej skupine j ,

M_{ij} – import krajiny i v komoditnej skupine j

Tento koeficient sa využíva na zhodnotenie čistej obchodnej výkonnosti určitej krajiny a zohľadňuje možnosti simultánneho exportu a importu v určitej komoditnej skupine. Hodnoty indexu sa pohybujú v rozmedzí od -1 , keď neexistuje export ($X_{ij} = 0$) a poukazuje na komparatívne nevýhody, po $+1$, keď neexistuje import ($M_{ij} = 0$) a svedčí o odhalených komparatívnych výhodách.

Index odhalených konkurenčných výhod (RC) ako ukazovateľ konkurencieschopnosti krajiny vyjadruje úspešnosť určitého ekonomického sektora alebo priemyslu na domácom i zahraničnom trhu. Kladné hodnoty RC svedčia o získaní konkurenčnej výhody krajiny vo výrobe a v obchodovaní s určitou komoditou. Index RC sa vypočítava takto:

$$RC = (X_{ij}/X_i) / (X_{.j}/X_{..}) - (M_{ij}/M_j) / (M_i/M_{..})$$

$$RC = RCA - (M_{ij}/M_j) / (M_i/M_{..})$$

kde

X_{ij} – export krajiny i v komoditnej skupine j ,

X_i – celkový export krajiny i ,

$X_{.j}$ – svetový export v komoditnej skupine j ,

$X_{..}$ – celkový svetový export,

M_{ij} – import krajiny i v komoditnej skupine j ,

M_j – svetový import v komoditnej skupine j ,

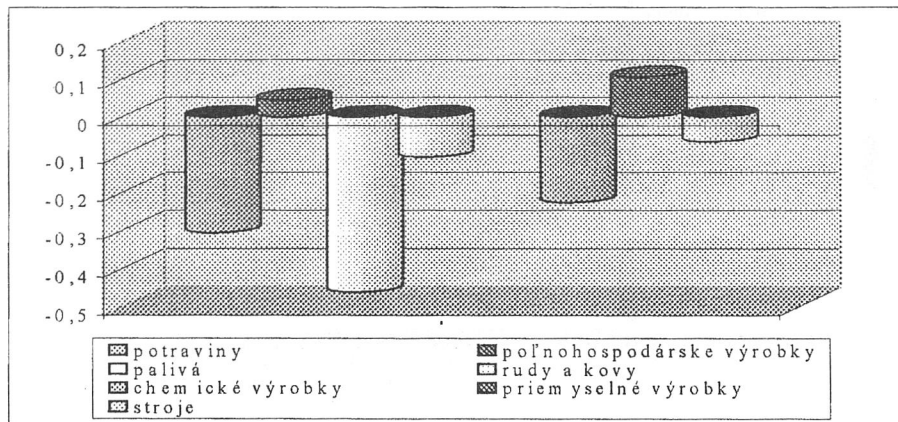
M_i – celkový import krajiny i ,

$M_{..}$ – celkový svetový import.

Nasledujúce grafy 1 – 3 zobrazujú hodnoty komparatívnych výhod a indexu špecializácie vybraných komoditných skupín SR v roku 2001 podľa RCA_2 .

Graf 1

Odhalené komparatívne výhody vybranej komoditnej štruktúry v Slovenskej republike

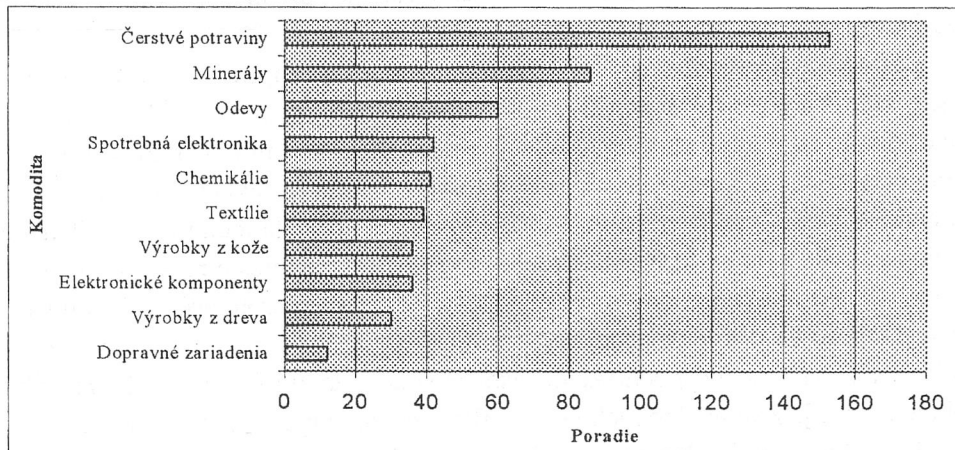

Prameň: UNCTAD/International Trade Statistics, 2001; vlastné výpočty.

Porovnaním komoditnej štruktúry slovenského vývozu s inými krajinami vychádza zreteľne najavo, že cenová konkurencia nášho vývozu sa prejavuje najčastejšie pri klasických typoch produkcie charakteristickej nižším stupňom spracovania. Slovenská ekonomika je však konkurencieschopná aj vo výrobkoch kapitálovo a pracovne náročných.

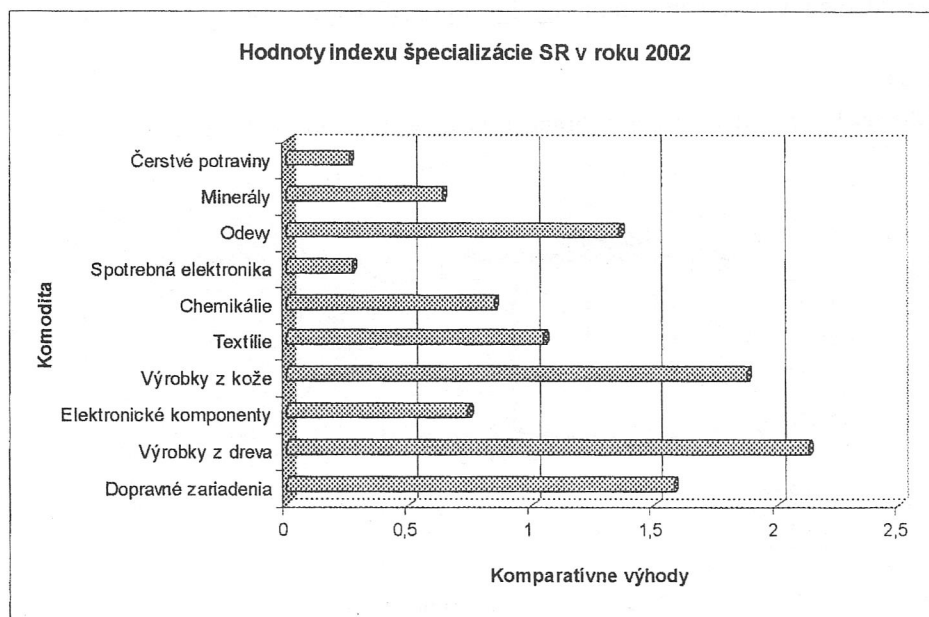
Graf 2

Špecializácia v Slovenskej republike roku 2002

Prameň: COMTRADE. International Statistics by Country and Commodity, 2002.

Graf 3

Prameň: COMTRADE. International Statistics by Country and Commodity, 2002.

Grafy 2 a 3 poukazujú na metamorfózy exportnej a importnej funkcie zahraničného obchodu SR, keď sa import využíva nielen na saturovanie domáceho dopytu, ale čoraz viac práve na rozšírenie výrobných kapacít a zvýšenie špecializácie v tých sektoroch, v ktorých SR v súčasnosti dosahuje výhodnejšie postavenie na svetovom trhu oproti konkurencii. Kým v predchádzajúcom období bol cenový index exportu ovplyvňovaný cenami surovín a materiálov, v súčasnosti sa do popredia dostáva automobilový a elektronický priemysel, svoje miesto si udržiava i drevársky a kožiarsky priemysel.

Postavenie Slovenska na svetovom trhu sa zhoršuje napríklad v tých komoditách, kde je slovenský export konfrontovaný s produkciou novindustrializovaných krajín (prevažne textilný a odevný priemysel), ale i monokultúrnych krajín (minerály a čerstvé potraviny). Napriek tomuto tvrdeniu, základným problémom dlhodobo nízkej efektívnosti zahraničného obchodu je skutočnosť, že odhalené komparatívne výhody Slovenska a tomu zodpovedajúce miesto na svetovom trhu (graf 2) netvoria komodity vyznačujúce sa vyššou mierou pridanej hodnoty. Navyše je to i vysoká dovozná náročnosť priemyselnej produkcie, ktorá v podmienkach vyššieho hospodárskeho rastu vyvoláva záporný vývoj zahraničného obchodu [13]. Zahraničnoobchodný deficit sa prejavuje v nedostatočnej – nekonkurenčnej ponuke domácej výroby, ktorá sa premieta do zvýšených dovozov nielen polotovarov, ale aj finálnych výrobkov. V záujme skvalitnenia exportnej

komoditnej štruktúry pri súčasnom zohľadnení hodnôt indexu špecializácie a komparatívnych výhod je potrebné zamerať exportnú výkonnosť na produkty s vyššou mierou pridanej hodnoty.

3. Alternatívy indexu RCA

Účasť krajiny v medzinárodnej del'be práce sa najčastejšie hodnotí podľa dosiahnutých hodnôt indexu odhalených komparatívnych výhod.

Tento index však nie je jediným ukazovateľom. K ďalším ukazovateľom patrí napríklad Michaelyho index [9] alebo CTB – príspevok k obchodnej bilancii (pozri [4]).

Michaelyho index sa definuje ako

$$M_{ij} = X_{ij} / \sum X_{ij} - M_{ij} / \sum M_{ij}$$

kde

X_{ij} – export komoditnej skupiny j krajiny i ,

M_{ij} – import komoditnej skupiny j krajiny i .

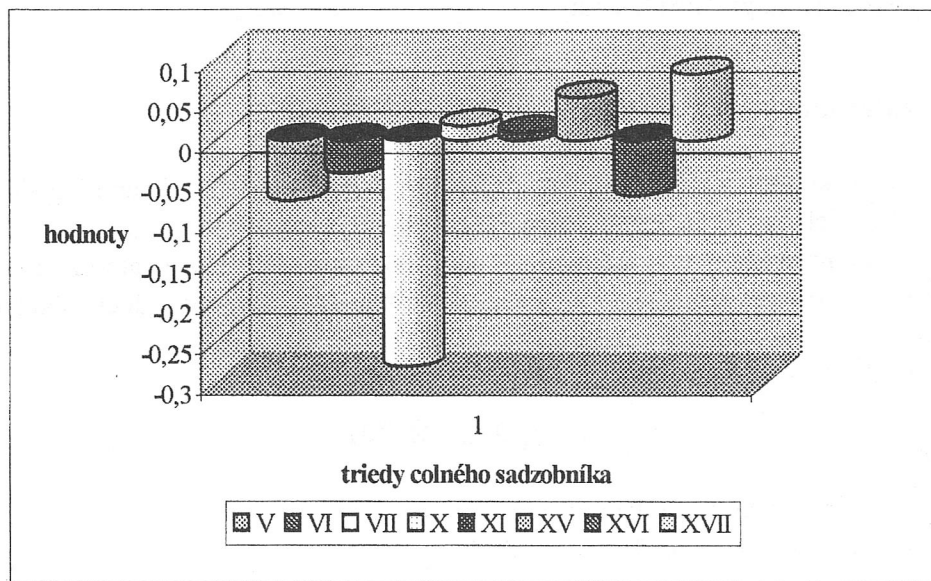
Prvá časť rovnice vyjadruje podiel skúmanej komoditnej skupiny na celkovom národnom exporte, druhá časť podiel skúmanej komoditnej skupiny na národnom importe. Hodnoty sa pohybujú v intervale $(-1, +1)$. Kladná hodnota indexu poukazuje na istú mieru špecializácie krajiny v danej komoditnej skupine, záporná hodnota sa definuje ako ukazovateľ nedostatočnej špecializácie.

Analogickým ukazovateľom účasti krajiny v medzinárodnej obchodnej výmene k Michaelyho indexu sa považuje index CTB. Tento index identifikuje práve tie komoditné skupiny, ktoré prispievajú viac či menej k obchodnej bilancii, než je iba ich podiel na celkovom obchode. Index CTB zohľadňuje tak skutočnú obchodnú bilanciu krajiny v danej komoditnej skupine váženej jej podielom na celkovom obchode, ako aj očakávanú obchodnú bilanciu v danej komoditnej skupine za predpokladu, že každá komoditná skupina prispieva k celkovej obchodnej bilancii v závislosti od svojej váhy na celkovom obchode. Celkový obchodný deficit je napokon rozdelený medzi komoditné skupiny podľa ich podielu na celkovom obchode. Rozdiel medzi skutočnou a očakávanou obchodnou bilanciou danej komoditnej skupiny meria jej špecifický príspevok k obchodnej bilancii. Index CTB nadobúda kladné hodnoty v prípade, že skutočný prebytok prevyšuje očakávaný a keď je relatívny obchodný deficit menší než očakávaný [8].

Hodnoty komparatívnych výhod slovenských komoditných skupín v uplynulom roku, získané Michaelyho indexom podľa pozorovaných tried colného sadzovníka, zobrazuje graf 4.

Graf 4

Hodnoty Michaelyho indexu komoditných skupín SR v roku 2002

- Legenda:**
- V – nerastné výrobky;
  - VI – výrobky chemického priemyslu a príbuzných priemyselných odvetví;
  - VII – plasty, kaučuk a výrobky z nich;
  - X – buničina, celulóza, zberový papier, papier, lepenka a výrobky z nich;
  - XI – textilie a textilné výrobky;
  - XV – základné kovy a výrobky zo základných kovov;
  - XVI – stroje, prístroje, elektrické zariadenia, prístroje na záznam a reprodukciu obrazu a zvuku;
  - XVII – vozidlá, lietadlá, plavidlá a dopravné zariadenia.

Prameň: Štatistický úrad SR; vlastné výpočty.

Slovensko v roku 2002 dosahovalo priaznivý rast miery špecializácie napríklad v triede X, XI, XV, XVII harmonizovaného colného sadzobníka. Na celkovom náraste vývozu o 39,9 mld Sk v roku 2002 [16] oproti predchádzajúcemu roku sa podieľali predovšetkým vozidlá, elektrické stroje a zariadenia a ich časti, výrobky z kože, ale i plasty a výrobky z nich.

V roku 2001 sa najúspešnejšie vyvíjal vývoz osobných automobilov. V dôsledku dynamiky vývozu v druhom polroku 2001 vykazovali osobné automobily najvyšší medziročný nárast vývozu o takmer 12 mld Sk pri nadpriemernej dynamike vývozu 11,9 %. Vývoz častí, súčastí a príslušenstva motorových vozidiel sa dosiahol pri ešte vyššej dynamike 122,0 % [16].

V prípade hodnôt CTB sa v nami sledovaných komoditných skupinách vyskytli rozdiely medzi hodnotami získanými Michaelyho indexom. Takéto diskrépancie možno pripustiť a ďalej podrobiť podrobnému výskumu iba v prípade tých krajín, ktoré trpia chronickým deficitom obchodnej bilancie.

4. Odhalené komparatívne výhody vybraných komodít zvolených krajín

Podľa celosvetového indexu konkurencieschopnosti (WCI) sa Slovensko ocitlo v kategórii ekonomík s populáciou do 20 miliónov obyvateľov na 27. mieste z 29 hodnotených krajín a regiónov. Rebríček 59 krajín na rok 2003 zostavil švajčiarsky inštitút pre rozvoj manažmentu v spolupráci s ďalšími päťdesiatimi organizáciami z celého sveta.

Najkonkurencieschopnejšou krajinou sveta sa stalo Fínsko. K spomaleniu rastu došlo vo všetkých krajinách eurozóny okrem Fínska, kde príznaky recesie kulminovali na prelome rokov 2001 a 2002. Najrýchlejšie tempo rastu zaznamenala ekonomika Grécka (4 %).

Konkurencieschopnosť diagnostikovaných odhalenými komparatívnymi výhodami sme v tejto časti porovnali s komparatívnymi výhodami vybraných krajín podľa údajov štatistickej databázy *International Trade Classification – COMTRADE*. Zvolili sme si Fínsko, Českú republiku a Rakúsko.

Fínsko sa v roku 2001 umiestnilo na piatom mieste medzi svetovými exportérmi výrobkov z dreva, pričom index špecializácie dosiahol hodnotu 8.36. V skupine informačné technológie a spotrebná elektronika bola hodnota indexu odhalených komparatívnych výhod na úrovni 1.86, ktorej prislúchalo desiate miesto v celosvetovej konkurencii. Nižšia miera špecializácie sa dosiahla napríklad v skupine chemikálie (RCA = 0.64), textilie (RCA = 0.29), čerstvé potraviny (RCA = 0.26), minerály (RCA = 0.24)

Česká republika sa v roku 2001 najlepšie umiestnila na svetovom trhu v komoditnej skupine prepravné zariadenia (14. miesto medzi svetovými exportérmi, RCA = 1.34), ale napríklad v skupine elektronické komponenty RCA = 1.13, v skupine výrobky z kože RCA = 0.59 a v skupine minerály RCA = 0.30.

Rakúsko sa v sledovanom období (rok 2001) špecializovalo na vývoz produktov z dreva, pri ktorých index odhalených komparatívnych výhod dosiahol hodnotu 2.89, čomu zodpovedalo 22. miesto na svetovom trhu. V skupine elektronické komponenty miera účasti Rakúska na svetovom trhu dosiahla hodnotu 0.93 a 25. miesto v celkovom svetovom exporte. Rovnaké miesto dosiahlo Rakúsko aj v skupine prepravné zariadenia. V skupine čerstvé potraviny RCA = 0.37 a v skupine minerály RCA = 0.20.

Záver

Vývoj deficitu slovenského zahraničného obchodu úzko súvisí s úrovňou hospodárskeho rastu, štruktúrou agregátneho dopytu a mierou nezamestnanosti, čiže s vývojom základných makroekonomických ukazovateľov. Pretrvávajúce

tendencie deficitu slovenského zahraničného obchodu sú výsledkom nižšej efektívnosti a účinnosti doteraz uskutočňovanej reštrukturalizácie ekonomiky, keďže jej priebeh je dosiaľ zameraný na udržiavanie konkurenčnej schopnosti využívaním nákladovej konkurencie (nízke mzdy, jednoduchšie, menej sofistikované výrobky). Nedostatočný je aj podiel podnikov so zahraničnou účasťou, ktoré prispievajú k reštrukturalizácii priemyslu, zvýšeniu produktivity a rentability sofistikovaných výrob. Značná časť podnikov sa v SR ešte stále špecializuje na jednoduchšie fázy výrobného procesu. Takáto vertikálna špecifikácia je spojená s vysokými vývozm i dovozmi. Vývozná komoditná štruktúra sa vyznačuje nízkou pridanou hodnotou a vysoká dovozná náročnosť Slovenska sa prejavuje v deteriorácii reálnych výmenných relácií a je teda zdrojom nerovnováhy obchodnej a výkonovej bilancie. Štruktúra výroby je stále vysokonáročná na dovoz surovín a materiálov. Nízka efektívnosť ponukovej stránky ekonomiky sa prejavuje i v proexportných kapacitách. Slovenské podniky sú v dôsledku nízkej flexibility a kvality subdodávateľských vzťahov a nedostatočného technologického zázemia produkčnej sféry schopné nárast svojich exportných aktivít realizovať hlavne prostredníctvom zvýšených dovozov, a teda zásadným problémom deficitného vývoja zahraničného obchodu SR je stále nedostatočná konkurenčná schopnosť produkcie slovenskej proveniencie [2; 13].

Komplexný vplyv na konkurenciu a ekonomický rast medzi národnými ekonomikami má v súčasnej novej ekonomike technologická revolúcia – počítače, telekomunikácie a internet. Stáva sa rozhodujúcou pri diagnostike faktorov konkurenčnej schopnosti krajín a kľúčovú úlohu bude zohrávať aj pri ich budúcom hospodárskom vývoji. Intenzívne vplýva i na formovanie najnovších vedeckých názorov na medzinárodné vzťahy obchodného i neobchodného charakteru v procese globalizácie.

Úlohou vlády SR by z tohto pohľadu mala byť stratégia založená na kombinácii rôznych opatrení a činností s cieľom posilniť ekonomické a sociálne zásady, uľahčiť prenikanie informačných technológií do všetkých sektorov ekonomiky, akcelerovať inovačné procesy a investovanie do ľudského kapitálu a v neposlednom rade stimulovať podnikateľské prostredie.

Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie sa rozšíri priestor pre aktivity slovenských podnikateľských subjektov pri súčasnej eliminácii istých rizík prevažne politického, a čiastočne i hospodárskeho charakteru. Naše postavenie medzi krajinami EÚ a úroveň hospodárskeho rastu bude závisieť od našich schopností čo najrýchlejšie diagnostikovať a využívať tie oblasti a sektory, v ktorých sa Slovensko zatiaľ na svetovom trhu nepresadzuje, ale ktoré by mohli byť potenciálnym zdrojom komparatívnych a konkurenčných výhod Slovenska a následne hospodárskeho rastu.

Literatúra

- [1] BALASSA, B.: Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage. Manchester: The Manchester School of Economic and Social Studies 1965.
- [2] BALÁŽ, P.: Analýza niektorých vývojových faktorov ekonomiky SR vo vzťahu k jej konkurenčnej výkonnosti. In: Podpora rastu exportnej výkonnosti – základ hospodárskej stratégie transformácie slovenskej ekonomiky. Bratislava: JAMEX 1998, s. 12 – 23.
- [3] BRUNO, M.: The Optimal Selection of Export-Promoting and Import-Substituting Projects. In: Planning the External Sector: Techniques, Problems and Policies. New York: United Nations 1967.
- [4] CEPII: Central and Eastern European Countries in the International Division of Labour in Europe. Paris: CEPII 1999.
- [5] COMTRADE: International Statistics by Country and Commodity. New York: United Nations Statistics Division – COMTRADE 2002.
- [6] GREENWAY, D.: An Empirical Analysis of Comparative Advantage in Egyptian Culture. Applied Economics, 1994, s. 649 – 657.
- [7] HALEY, S. L.: Conceptual model of Competitiveness and Comparative Advantage in Agricultural Trade. [ERS Staff report.] U. S. Department of Agriculture, Economic Research Service, Agricultural and Trade Analysis Division 1987.
- [8] KADERÁBKOVÁ, A.: Štruktúra a výkonnosť technologicky náročného obchodu kandidátskych zemí. Politická ekonomie, 51, 2003, č. 2.
- [9] MASTERS, W. A. – WINTER-NELSON, A.: Measuring the Comparative Advantage of Agricultural Activities: Domestic Resource Costs and the Social Cost-benefit Ratio. American Journal of Agricultural Economics, 1995.
- [10] MICHAELI, M.: Concentration in International Trade, Contributions to Economic Analysis. Amsterdam: Noth-Holland Publishing Company 1962.
- [11] PEARSON, S. R.: Net Social Profitability, Domestic Resource Costs and Effective Protection. Journal of Development Studies, 1976.
- [12] PERKINS, P. R.: Measuring Economic Competitiveness in Trade. In: U. S. Competitiveness in the World Wheat Market. Proceedings of Research Conference. [ERS Staff report.] U. S. Department of Agriculture, Economic Research Service, International Economics Division 1987.
- [13] REPKOVÁ, J.: Konkurencieschopnosť a jej rast ako predpoklad úspešnosti a stabilizácie ekonomiky. In: Rozvoj exportnej výkonnosti so zohľadnením vplyvu exogénnych rastových faktorov. Bratislava: JAMEX 1999, s. 21 – 27.
- [14] TEFERTILLER, K.: Revealed Comparative Production Advantage: Implications for Competitiveness in Florida's Vegetable Industry. Agrobusiness, 1995.
- [15] VOLLRATH, T. L. – DE HUU VO.: Investigating the Nature of World Agricultural Competitiveness. U. S. Department of Agriculture, Economic Research Service. Technical Bulletin, č. 1754, december 1988.
- [16] Výročná správa NBS 2001, 2002.
- [17] YANAGIDA F. J. – TIAN, X.: Competitiveness and Comparative Trade Advantage: An Empirical Analysis of Selected Pacific Basin and Asian Countries. University of Havai 1991.

SLOVAK COMPARATIVE AND COMPETITIVE ADVANTAGES UNDER GLOBAL TRADE ENVIRONMENT

Renáta VOKOROKOSOVÁ – Štefan ČARNICKÝ

Slovak foreign trade deficit pace is being closely associated with the development of its macroeconomic indicators – economic growth, structure of aggregate demand, and unemployment rate. Persistent deterioration of Slovak trade course is said to be the result

of lower effectiveness of the hitherto economy restructuralisation. Its running is so far dedicated to keeping the Slovak trade competitiveness by way of cost competition exploitation (low wages, simple less sophisticated products). There is also an insufficient rate of foreign investment as improving the industry restructuralisation, putting up the productivity and profitability of sophisticated production. An appreciable part is still being specialised in simpler steps of production processes as connected with intensive exporting and importing activities. Slovak export commodity structure is remarkable for its low values added and increased importing requirements being reflected in the deterioration of terms of trade and finally trades balance. Our production structure is still raw and material abundant. The low effectiveness of supply side of our economy has its reflection also in the proexporting capabilities.

Slovak business entities are able due to the low flexibility and quality of sub delivery system and insufficient technological basis of our production to cope with their increased exporting demands mainly with enhancing importing.

There are different approaches to the definition of competitive advantage. Very often it is considered to be a certain combination of comparative advantages and prevailing market failures. Competitiveness of a country can be perceived as an ability to produce and sell products on the world market with the aim to achieve a certain level of return of factors of production. Those are finally being compared with possible benefits earned at exploitation of factors of production to alternative activities. The present research of comparative and competitive advantages is based upon the usage of statistical methods for assessing the revealed comparative advantages. Successful country's position under the severe competition depends on the effectiveness of its trading activities towards the rest of the world. Authors of the complex index of revealed competitive advantages are Vollrath and Vo, while Balassa developed the index of revealed comparative advantages. The present theory of competitiveness is based on the application of a great variety of indices, e. g. DRC – Domestic Resource Costs, NSP – Net Social Profitability, or Michaely index and CTB – Contribution to the Trade Balance.

This article highlights the diagnosis of selected commodity structures being observed by RCA, CTB and Michaely indices with a corresponding theoretical inquiry into the present state of the theory of competitiveness. However, we put our attention just for selected postulates from their vast hierarchy reflecting the topic most complex.